

[B] **BODEMONDERZOEK.
“DIEPERIK” VAN LEO PLEYSIER**

Op een zomeravond rijdt een jongen, Michel geheten, op zijn fiets over het erf van de ouderlijke boerderij. Hij heeft het woord “vulkaniseren” leren kennen, dat hij in lettergrepen kan verdelen. “En dat laatste doe ik door mijn pedalen één omwenteling per lettergreep te laten maken. Kijk maar. (...) Op die manier leg ik ongeveer twintig meter af op mijnparcours.” Via de taal vergroot de jongen zijn actieradius en neemt hij de wereld in bezit.

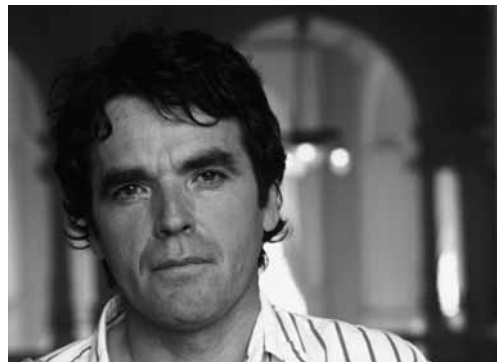
De beschreven situatie is afkomstig uit de laatste roman van Leo Pleysier, *Dieperik*, en vormt een treffende verbeelding van diens schrijverschap. Daarin gaat het steevast om het zoeken naar oorsprong, ook in de vertrouwde werkelijkheid, die dan ook verborgen lagen heeft. In verband daarmee krijgen familieleden een prominente plaats in zijn werk, van de onstuitbaar pratende moeder in het bekroonde *Wit is altijd schoon* (1989) tot oom Wies in het pas verschenen *Dieperik*. Maar ook de taal, meer in het bijzonder het idioom van de Kempen, fungeert als een middel om de wereld te exploreren en vast te leggen.

Dieperik heeft een bescheiden omvang, wat niet ongewoon is voor Leo Pleysier. Niettemin bestaat het uit twee delen en een epiloog. In het eerste deel, voorzien van dezelfde titel als de roman, rijdt de ik-figuur, zoals al vermeld, over een zelf ontworpen circuit dat de vorm heeft van een liggende acht. Waar de twee lussen elkaar raken, zit zijn moeder bonen af te halen. Deze plaats zegt uiteraard iets over haar belangrijke positie voor de jongen. Er heerst op deze zomeravond rust, wat onder meer te danken is aan het feit dat de vader van Michel en de inwonende nonkel Wies beiden afwezig zijn. De twee mannen verdragen elkaar slecht, waardoor de spanningen vaak hoog oplopen. Terwijl de jongen zijn route aflegt, wordt er verteld over de omgeving, waarin de steenfabriek van Belmans is gelegen, en over de mensen die in het leven van Michel een rol spelen, zoals juffrouw Cretskens, die haar benen heeft verloren. Het eerste deel eindigt wanneer de jongen door zijn moeder naar bed wordt gestuurd.

Michel bewondert de kracht en de behendigheid van oom Wies. Zo is hij een voortreffelijk zwemmer die zijn vaardigheid toont in de kleiput van de steenfabriek van Belmans, die als zwembad

dienstdoet. Daarmee maakt hij meer indruk op de aanwezige meisjes dan zijn jonge neefje, die slechts machteloos kan hunkeren: “O die meiden met hun zonnebrillen op en met hun geverfde lippen, met hun adembenemende benen, met hun badpakken aan waarvan de strak aanzittende stof op hun huid en op hun vormen spant. Niet de minste belangstelling hebben zij voor mij.”

Tijdens een uitstapje naar de kleiput dreigt de ik-figuur, die de zwemkunst nog niet machtig is, te verdrinken, maar op het laatste moment weet oom Wies zijn leven te redden. In doodsnood hoort de verdrinkende jongen stemmen, van familieleden, Bijbelse gestalten, sprookjesfiguren en andere personen die in zijn dagelijks leven een rol spelen: “Grootmoeder zegt: trek maar aan het touwtje en het deurtje zal vanzelf opengaan / Mijn oudste zus zegt: Antoinette wie heeft den bal / Vader zegt: hij krijgt van hetzelfde laken een broek / Jezus zegt: een van jullie zal mij verraden.” De suggestie is onmiskenbaar: de essentie van zijn leven is nauw verbonden met de talige uitingen van de personen die zijn wereld bevolken. Zijn wegzinken naar de “dieperik” heeft het karakter van een onderzoek naar het onbekende in zijn werkelijkheid: “Heel die spannende toestand daarbeneden. Het donker en het zwart van wat zich onder mij bevindt. Al wat ik nog niet weet en nog niet ben maar dat zich om mij heen uitbreidt. Al wat mij nog te wachten staat en dat mij vervult met angst en weezin, maar dat mij ook aantrekt en fascineert. Ik wil het weten, ik wil het met eigen ogen zien, ik wil het aanraken en



Leo Pleysier, Foto Chris van Houts.

betasten zodat ik zeker weet, voor eens en altijd, dat het wis en waarachtig is, dat mij niets wijsgemaakt is, dat het geen kwakkels en geen verzinsels zijn, dat mij niets op de mouw is gespeld.”

Het tweede deel van de kleine roman, getiteld *Het geheugen van de klei*, beslaat iets meer dan de helft van het eerste. Meer dan in het openingsdeel becommentarieert de verteller achteraf de gebeurtenissen uit het verleden. Nonkel Wies verlaat de boerderij, de eeuwige fricties met zijn zwager beu, en komt pas twee jaar later terug om zijn verloofde Betty voor te stellen. Het weerzien betekent voor Michel geen hernieuwing van het contact met zijn oom. De ik-verteller groeit op, maakt zich los van het ouderlijk milieu en verliest nonkel Wies uit het oog. Hij leidt steeds meer zijn eigen leven, dat wordt samengevat in ruim zes litanieachtige bladzijden, gevuld met infinitiefconstructies die uit eerder werk van Pleysier bekend zijn. Een voorbeeld: “Een krat pils gaan halen in de supermarkt, op mijn vingernagels bijten, de krant lezen, in Leuven mijn jongere broer met glans zijn dissertatie horen en zien verdedigen (600 pagina’s over de colloïdale eigenschappen van klei – in het Engels).”

Ik heb het fragment niet willekeurig gekozen, want het daarin genoemde proefschrift handelt over de kleefkracht van klei. Daarmee wordt zowel verwezen naar de kleiput van Belmans, waarin de ik-figuur bijna verdronk, als naar de titel van het tweede deel. De bodem fixeert waar het menselijke herinneringsvermogen faalt. In het geheugen van oom Wies heeft de bijna-verdrinking geen sporen nagelaten, zoals blijkt wanneer hij hem ernaar vraagt op diens gouden huwelijksfeest.

In de epiloog maakt de verteller zijn verhaal rond. Hij stelt vast dat een herinnering kan worden “opgediept” en “in taal omgezet”, maar dat dit slechts resulteert in een verdubbeling van de herinnering: “de ene met woorden, de andere zonder”. Het zijn de slotwoorden van deze gave kleine roman, waarin Pleysier zich niet vernieuwt, maar wel een mooie proeve van bodemonderzoek aan zijn oeuvre toevoegt.

G.F.H. RAAT

LEO PLEYSIER, *Dieperik*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2010,
111 p.